

1954, XXIX, 431

431.

ČELEDI EUCHARIDIDAE A PERILAMPIDAE (HYM., CHALCIDOIDEA)
 V ČEKOSLOVENSKÉ REPUBLICE
 FAMILIES EUCHARIDIDAE AND PERILAMPIDAE (HYM.,
 CHALCIDOIDEA)
 IN CZECHOSLOVAKIA

Augustin Hoffer
 Praha

Swiatoslav Nowicky
 Wien

(Přijato pro tisk dne 5. května 1954.)

Čeledi *Eucharididae* a *Perilampidae* zahrnují poměrně veliké, kovově zbarvené a velmi ozdobné formy *Chalcidoidei*, takže náležejí mezi nejlépe probádané skupiny této nadčeledi. Evropské druhy zpracovávali četní autoři, zejména Mayr (1905), Ruschka (1924), Hellén (1922), Masi (1932), Gussakovskij (1941) a Nikolskaja (1952).

První z autorů podává zde výsledky výzkumu těchto čeledí na území našeho státu, který soustavně prováděl během uplynulých 15 let; své nálezy doplňuje i některými důležitými objevy ostatních našich entomologů, jakož i jinak velmi spornými publikovanými údaji, pokud se týkají našeho území. Plánovitým faunistickým průzkumem našeho státu dosáhli jsme již poměrně velmi uceleného obrazu o druhovém složení a rozšíření těchto skupin; zcela nečekaným přínosem u tak zpracovaných čeledí bylo objevení pro vědu nových forem (*Brachyelatus viridis* n. g. n. sp. a *Eucharis hyalinipennis* n. sp.), jejichž popisy zde uvádíme.

Tato publikace je první soubornou zprávou o našich *Eucharidech* a *Perilampidech* a předběžnou prací vzhledem k plánované monografii čel. *Leucospidae*, *Chalcididae*, *Eucharididae* a *Perilampidae*, která vyjde jako první chalcidologický díl „Fauny ČSR“, zpracovaný společně Dr Hoffrem a Dr Boučkem.

EUCHARIDIDAE

Do této svérázné čeledi *Chalcidoidei* řadíme formy poměrně značné velikosti s velmi krátkou hlavou a mohutně vyvinutou hrudí (s pronotem

HOFFER + NOWICKY 1954

značně potlačeným, shora prakticky neviditelným), s mandibulami tenkými, srpovitými, s tykadly 12—13člennými, bez anellu a s velmi krátkým scapem, se scutellem obvykle hrbolky nebo trny ukončeným, zadečkem dlouze stopkatým, s velmi krátkou radiální žilkou v předních křídlech a s tenkýma nohama. Jsou vesměs parasite mravenců.

Dosud jsou známy pouze dva palaearktické rody této čeledi, *Eucharis* Latr. a *Stilbula* Spin.

V rodu *Eucharis* Latr. je do dnešního dne popsáno 6 evropských druhů, nepočítáme-li druhy kavkazské; jsou to: *E. adscendens* Fabr. (již. a střed. Evropa, Asie), *gussakovskii* Nik. (jihozáp. část SSSR), *punctata* Först. (již. Evropa, Turecko, sev. Afrika), *rugulosa* Guss. (Krym, jižní Povolží), *shestakovi* Guss. (evrop. část SSSR) a *nana* Guss. (jz. část SSSR). Do střední Evropy, a to jen do nejteplejších poloh, zasahuje jediný druh *E. adscendens* Fabr., který se též u nás lokálně vyskytuje na zvláště příhodných a chráněných stanovištích. Na jižním Slovensku je místy dosti hojný, vzácnější však je již na jižní Moravě; z Čech znám jest zatím toliko z nejteplejších míst v okolí Prahy (na př. Sv. Prokop, Podhoř, Koda u Berouna, Radotín), dále v Českém Středoohoří (Lovoš, Radobýl — lgt. Dr. B. Starý) a u Libochovic.

Wasmannova zpráva (1895), jíž předcházela údaj Bedelův (1894), o výskytu dalšího druhu u nás, *E. bedeli* Cam., popsaného z Alžiru, komentovaná Roubalem (1905), vyvolala oprávněnou pochybnost u Ruschky (1924), který se domníval, že jde o záměnu s druhem *E. adscendens* Fabr. Jednalo se o nález kusu, který byl zjištěn Polákem v okolí Prahy v kuklách mravence *Formica rufa* L. Jelikož od té doby nebyl v Čechách, ba ani v sousedních státech, nalezen jiný druh než *E. adscendens*, zdál se býti Ruschkův názor potvrzen.

R. 1941 nalezl však mladý český entomolog O. Havlík exemplář *Eucharidina* (♂) s velmi hrubou skulpturou hrudi a pilovitými tykadly (sg. *Chalcura*), znaky to na první pohled velmi nápadnými, do značné míry připomínající druh *E. bedeli* Cam.; tento exemplář byl objeven u Střechova v Posázaví. Bližším studiem zjistil první z autorů, že v tomto případě nejedná se o druh *E. bedeli* Cam., nýbrž o druh nový, velmi význačný, jehož objevení u nás nikdo neočekával. Tuto skutečnost potvrdil i Nowicky, který tento kus prostudoval a později objevil další exemplář téhož druhu (♀) v materiálech vídeňského musea, který pochází z Dalmacie. Zdá se býti tudíž velmi pravděpodobným, že pražský nález *E. „bedeli“* jest prvním nálezem našeho nového druhu, který však pro svou mimořádnou vzácnost nebyl dosud poznán a popsán.

Eucharis hyalinipennis Hoffer et Nowicky n. sp.

Male:

Size: 4.4 mm.

Head and thorax metallic blue with vividly green reflexes, especially on the scapulae; ocelli ruby-coloured; antennae pitch black, scape and pedicel brownish; tegulae brown; legs light yellowish brown, with the

femora darker in the basal part; petiolus and abdomen yellowish brown; wings hyaline, slightly milky, veins pale.

Head very short, narrower than the thorax; strongly transverse when seen from above, twice as broad as high. Eyes seen from above less than $\frac{1}{4}$ as wide as the forehead; temples very short. Ocelli large, almost in one line, the anterior on only slightly shifted forwards, the posterior one separated from the posterior margin of the head by a distance distinctly smaller than half their diameter; their distance from the eyes $1\frac{1}{2}$ times as long as the diameter of the ocellus. Cheeks a little shorter than the width of the compound eye. Face below the antennae convex along the median line, smooth, shiny, tentorial pits large. Clypeus not delimited above, broadly rounded below. Upper margin of the mouth aperture not incised laterally of the clypeus. Scape a little longer than broad, smooth; pedicel transverse, subspherical, seen from above with an indistinct sculpture; funicle distinctly serrate, with a very coarse rasp-like sculpture; first segment of the funicle at least twice as long as its maximum width, the following segments successively shorter and narrower. Antennae beginning with the 6. segment of the funiculus mutilated. The whole head with an irregularly carinaceous sculpture.

Sculpture of the dorsal part of the thorax very coarsely and rugously pitted; the individual pits deep, delimited by sharp, irregular ledges. Mesoscutum transversally oval, with a straight scutellar suture, 3 times as broad as long; praescutum not too convex, scapulae not projecting, parapsidal furrows at the base distinctly separated from each other, not too deep, disappearing anteriorly in the coarse sculpture, anteriorly strongly divergent. Scutellum somewhat longer than broad at its base (axillae included), its posterior part strongly protruding above the metanotal parts; posterior margin bluntly pointed, not incised in the middle, with a very short and sharp elevation; propodeum entirely coarsely and irregularly wrinkled. Marginal vein less than $\frac{1}{2}$ times as long as the costal area; stigmalis and postmarginalis very short.

Petiolus of the abdomen $\frac{1}{3}$ as long as wide at its end, with sub-parallel margins, in the anterior half indistinctly longitudinally wrinkled, in the posterior half smooth, somewhat flattened, $\frac{1}{2}$ times as long as the gaster. Tergites of the gaster arranged as in *Eucharis adscendens*.

Female: The female was found in Dalmatia and its description will be published later.

Distribution: Czechoslovakia, Yugoslavia.

Locality in Czechoslovakia: Bohemia: Střechov in the Sázava valley (holotype). Lgt.: O. Havlík, coll. A. Hoffer.

Remarks: Up till now only one male is known from the above-mentioned locality, and on female from Yugoslavia (Dalmatia) which Ing. S. V. Nowicky discovered in the material of the Vienna Museum; the description of this female will be published in a later paper.

Druhým rodem této čeledi je zajímavý rod *Stibula* Spin., jenž má v Evropě dva zástupce: *S. cyniformis* Rossi (jižní Evropa, Českoslo-

vensko, Malá Asie, Krym, Kavkaz a *vitripennis* M a s i (Cyprus, Rhodos, Malá Asie).

Náš druh *S. cyniformis* R o s s i vyskytuje se dosti lokálně na jižním Slovensku, a to na velmi teplých stepních stanovištích (na př.: Kováčovské kopce, Štúrovo, Piliš u Slov. Nového Mesta, Brehovo a p.); na Moravě je dosud znám jen z mohelenské hadcové rezervace, kde však byl sbírán ve velkém množství Dr. Š n o f l á k e m a v jediném kousku z Hádů u Brna (F i a l a 1930). V Čechách tento druh chybí.

PERILAMPIDAE

Do této čeledi náležejí většinou velké nebo středně veliké formy *Chalcidoidei* s poměrně širokou hrudí s dobře vyvinutým pronotem, často se zřetelně vyznačeným collarem, krátkým a širokým zadkem, s kratším nebo delším petiolem, širokými mandibulami, krátkými tykadly (s jedním anellem, sedmi články funiculu a tříčlennou palicí), s křídly s dosti krátkou žilkou stigmální i postmarginální a se dvěma ostruhami na zadních tibích.

V Evropě jest tato čeleď zastoupena dvěma triby: *Philomidini* R u s c h. a *Perilampini* R u s c h.; první z nich, obsahující jediný podivný rod *Philomides* H a l., jest omezen na nejjihnější Evropu; do druhého tribu spadají veškeré naše rody a druhy *Perilampidů*.

Do tribu *Perilampini* R u s c h. řadíme tyto evropské rody: *Perilampus* L a t r., *Chrysomala* F ö r s t., *Chrysolampus* S p i n., *Elatus* W a l k.; nově zde popisujeme další evropský rod *Brachyelatus* n. g. (genotypus: *B. viridis* n. sp.). Zástupce všech těchto evropských rodů zjistil první z autorů na území našeho státu.

Biologie *Perilampidů* jest velmi zajímavá. Nejmladší larvální stadium, zv. planidium, napadá housenky motýlů, do nichž se prokousává; tam vyhledává larvu primárního parazita hostitele nebo očekává ve stadiu klidu, až housenka bude jím napadena. Teprve potom planidium napadá larvu parazita, stává se jejím ectoparasitem a mění se v larvu zcela jiného typu, která prodělá normální proměnu až do vylíhnutí se imaga *Perilampida*.

Nejnámějším a na druhy nejpočetnějším rodem této čeledi je r. *Perilampus* L a t r., nápadný svou hrubě důlkovanou skulpturou a krátkým, trojúhelníkovitým, hladkým a lesklým zadečkem, jehož zadní segmenty jsou vtaženy pod velký tergít. Tento rod zastoupen jest v naší fauně řadou druhů, z nichž dosud zjistil H o f f e r: *P. nitens* W a l k., *italicus* F a b r., *laevifrons* D a l m. (= *cuprinus* F ö r s t.), *chrysonotus* F ö r s t., *auratus* P a n z., *violaceus* F a b r. a *tristis* M a y r.

Většina výše uvedených druhů vyskytuje se u nás více méně hojně, pouze druhy *chrysonotus* F ö r s t. a *auratus* P a n z. jen ojediněle nebo značně lokálně; první z nich nalezen byl ve veliké serii prof. G r e g o r e m na mohelenské stepi (dokladové exempláře v mé sbírce), druhý pak našel jsem ve dvou kusech u Čejče na jižní Moravě; další kus zjistil u Kyjova Dr. Š n o f l á k.

Dosud u nás nebyly zjištěny tyto evropské druhy: *micans* D a l m. (Evropa, Asie; druh velmi vzácný, ve většině případů mylně určovaný), *ruschkai* H e l l é n (Finsko), *eximius* M a s i (Italie, střed. Asie) a *cristatus*

LITERATURE

- Bouček Z.: Results of the zoological scientific Expedition of the National Museum in Praha to Turkey, 7, Hymenoptera I., Chalcidoidea (first part). — *Sborn. entom. odd. Nár. mus. Praha*, XXVII (1951), pp. 47—57. 1953.
- Fiala J.: Nové nálezy hmyzí fauny na Moravě. — *Sborn. Kl. přírod. v Brně*, XII (1929), p. 47. 1930.
- Gussakovskij V. V.: Notes sur les espèces paléartiques d'Eucharidinae (Hymenoptera, Chalcididae). — *Trav. Inst. zool. Acad. Sci. U. R. S. S.*, Moskva, VI (1940), pp. 150—170. 1941.
- Hellén W.: Übersicht der finnlandischen Chalcidinen und Perilampinen (Hym.). — *Notul. Entom. Helsinki*, 1921, pp. 9—14. 1922.
- Masi L.: Nuova specia europea del Genere Perilampus Latr. — *Bull. Soc. Entom. Ital.*, LXIV, pp. 131—133. 1932.
- Mayr G.: Hymenopterologische Miscellen II. Über Perilampiden. — *Verh. Zool.-bot. Ges. Wien*, LV, p. 549. 1905.
- Nikolskaja M. N.: Chalcidy fauny SSSR (Chalcidoidea). Moskva-Leningrad 1952.
- Roubal J.: Prodomus myrmecophilů českých. Praha 1905.
- Ruschka F.: Die europäisch-mediterranen Eucharidinae und Perilampinae (Hym. Chalc.). *Deutsch. Entom. Zeitschr.*, I, pp. 82—96. 1924.
- Wasmann E.: Kritisches Verzeichniss der myrmecophilen und termitophilen Arthropoden. Berlin 1894.